

1765

1765

197
197

ARHIEPISCOPIA BUCURESTILOR
PAROHIA SF. GHEORGHE NOU
Bucuresti, str. Cavafii Vechi nr. 6.
Sectorul 4

DOCUMENTATIE TEHNICA

pentru lucrările de restaurare a
bisericii (etapa I).

- 1978 -

P.E.
Referință privind n. proiect.

SPATIUL POPULAR AL ORASULUI BUCURESTII
COMITATUL EXECUTIV

(Le).

AUTORIZATIE
PENTRU EXECUTARE DE LUCRARI
Nr.76 B din 23.IX.1969

Cu urmare cererii adresată de PAROHIA BISERICII SF.GHEORGHE NOU
BUC.
PRIN ARHIEPISCOPIA BUCURESTILOR
cu sediul în localitatea Bucureşti, strada Patriarhiei Nr.21
deschisă în localitatea Bucureşti, strada Patriarhiei Nr.21
Naional sectorul 5 înreg.sub nr.26911-442 B/1969
In baza vizului S.A.S. autoriză executarea lucrărilor de
restaurare în localitatea Bucureşti strada B-dul 1848 nr.39 Na-
ional sector 4 compuse din :

a) Lucrări de bază :
Lucrări de restaurare a Bisericii Sf.Gheorghe Nou-monument
istoric- conform proiectului varianta II STB care se va aplica cu
respectarea avizelor şi dispoziţiilor legale, inclusiv avizele De-
partamentului Cultelor, CSCAS-DNI, normele PCI şi cele de resis-
tenţă, beneficiarul, proiectantul şi executantul fiind răspunzători
de respectarea acestora. Lucrările vor fi executate cu mare in-
grijire şi sub permanenta îndrumare a Comisiei Monumentelor istorice
din CSCAS, carei i se va cere vizual pe parcurs pt. soluţionarea
tuturor problemelor, astfel ca monumentul să capete oit mai fidel
forma avută iniţial.

b) Lucrări provizorii de gantier: Cota legală. Obiective sa-
plesate în incintă cu respectarea normelor PCI-138 şi executarea
cu îngrijire, det fiind poziţia foarte centrală a monumentului. Se
vor plasa şi menaje cu grijă arborii din grădina bisericii.
In conformitate cu documentaţia tehnică, vizată de noi spre seschis-
bare cuprinzând planşele scrise şi desenate, precum şi avizele şi
aprobările legale specificate în birderoul respectiv, care fac parte
integrantă din autorizaţia de faţă.

Proiect întocmit de Colectiv Arhiepiscopia Buc. Responsabil
ing. D-tru Popescu

Sopraveghere şi execuţie regie sub îndrumare CSCAS-DNI.

Valoarea totală a lucrărilor pentru care se acordă autorizaţie
de faţă este :

după deviz de Lei 4.871.000.-
evaluată pe bază de indici

Prezenta autorizaţie este valabilă timp de un an de la data
eliberării ei.

Nerespectarea prevederilor autorizaţiei de faţă inclusiv a
documentaţiei care a stat la baza eliberării ei se va urmări con-
form prevederilor art.16-18 din Decret nr.144/1958.

S-a eliberat autorizaţia de faţă împreună cu documentaţia
tehnică reţinându-se că exemplar.

PRESEDINTE,
ASISTENT AL MDJ. AL COMITATULUI
ss. Traian Stănescu

Pentru conformitate,

SECRETAR,
SOF SERVICIUL AUTORIZAŢIEI
CONSTRUCŢII
ss.V.Pantazi

CONSILIUL CULTURII SI EDUCATIEI SOCIALISTE

CONSILIUL TEHNICO-STIINTIFIC
PENTRU DIRECTIA PATRIMONIULUI CULTURAL NATIONAL.

SE APROBA AVIZUL
Le). Precedinte C.T.S.
ss.Vasile Drăguț

A V I Z

=====

Nr.5 din 10 ian.1975

privind restaurarea bisericii Sf.Gheorghe Nou
din București.

Faza STE (proiect M.D.89/1974)
Proiectant DMIA
Beneficiar Parohia Sf.Gheorghe-Nou
Valoarea lucrărilor . . 6.121.000 lei.

Presentul studiu tehnico-economic întocmit de DMIA înlocuiește studiul inițial întocmit în 1969 de către parohie, în valoare de 5.200.000 lei, pe baza unor cercetări arheologice conduse de Muzeul de Istorie al orașului București.

Că urmare a ultimelor cercetări asupra monumentului, nu s-au găsit, după cum se presupunea, nici o urmă a pridvorului original, înlocuit în sec.XIX de către ing.Villacros cu cel actual.

'Propunerile de restaurare din prezenta documentație sînt făcute prin analogie cu bisericile de la M-reșe Norezu și M-reșe Văcărești, între care se situează construirea bisericii Sf.Gheorghe. Pentru turla se propune refacerea unei singure turle pe pronos. De asemenea, din arhitectură existentă se propune păstrarea formei actuale largită a gropniței, și menținerea pe înălțimea parterului a zidului îngropat a fațadei est.

Pentru a nu întârzia execuția lucrărilor se prevede pentru turla din pronos, construirea acesteia pe grinzii de beton armat sprijinite pe ziduri, urmînd să se execute ulterior coloanele de piatră și bolțile.

În urma analizării documentației și a discuțiilor purtate în cadrul ședinței de vizare consemnate în procesul verbal nr.18 din 27 decembrie 1974, se dă :

AVIZ FAVORABIL

cu următoarele recomandări:

- să se completeze, în fațadele laterale, arcaturile și cornișe - pe porțiunea nou, între pronos și naos;
- în ceea ce privește amenajarea zonei exterioare din fața bisericii se va renunța la propunerea de a se prevedea o alea carosabilă;
- cadrul înconjurător să fie amenajat ținîndu-se seama de vestigiile fostului han.
- să se marcheze pe monument etapele istorice ale construcției;
- realizarea lucrărilor să se încadreze în prevederile legale referitoare la realizarea lucrărilor din zona "Curtea Veche" intrucît și acest obiect face parte din ansamblul istoric delimitat de str.Halelor, Selari, Smirdean, Blănari, Bd.1848 și Spl.Unirii.

Se acordă proiectului certificatul excepțional.

ss) ȘEF SECRETARIAT CTS
ss) Șef M. Muzeu, Șef Serviciu

REFERENT CTS
ss) Șef M. Muzeu, Șef Serviciu

CONSILIUL CULTURII SI EDUCATIEI SOCIALISTE
COMISIA CENTRALA DE STAT A PATRIMONIULUI CULTURAL NATIONAL
CONSILIUL STIINTIFIC - TEHNICO - ECONOMIC
pentru monumente istorice si de artă

SE APROBA AVIZUL
PRESEDINTE CSTE
(La) ss) Vasile Drăguț

A V I Z

Nr.72 din 28 februarie 1975

privind lucrările de restaurare a bisericii
Sf.Gheorghe din București - etape I-a

Proiect M.D. 89/1975 Faza PE parțial

Proiectant D.M.I.A

Beneficiar Parohia Sf.Gheorghe Nou

Valoarea lucrărilor. . . . 1.876.000 lei.

Prezenta documentație este întocmită pe baza avizului CTS
nr.5 din 10.I.1975 la faza S.T.E. în valoare de 6.121.000 lei.

Se prevăd lucrări de construcție și restaurare la pridvor
și pronaos după cum urmează :

- Desfacerea construcțiilor executate în veacul trecut care
au modificat vechea arhitectură brâncovenescă a pridvorului și a
pronaosului.

- Coborîrea nivelului pardoselii pe întreaga suprafață a prid-
vorului cu cca.90 cm. pînă la vechiul nivel de călcare, conform
cercetărilor efectuate 1974.

- Reconstituirea pridvorului inițial pe conturul fundațiilor
existente.,

- Revenirea la structura interioară a pronaosului prin desfa-
cerea pililor, bolților și arcelor actuale datînd din veacul al
XIX-lea, la vechea arhitectură cu plan central cu bolțile în cruce
greață înscrisă, sprijinite pe coloane mari de piatră sculptată.

- Restaurarea părților superioare ale pronaosului prin reface-
rea cornizei și turlii cu baza ei, prin analogie cu mănăstirea Horezu.

- Refacerea decorației cu ciubuce ce conturează paturile fața-
delor.

- Restaurarea ferestrelor, prin reșezarea encadramentelor în
vechia lor poziție.

- Refacerea scoperigului la pridvor, pronaos și la turle cu
învelitoare din tablă de aramă.

În urma analizării documentației prezentate se dă :

AVIZ FAVORABIL

proiectului de execuție etapa I-a.

- Se vor prezenta la vizare în CSTE elementele noi sculptate (capitele, fusuri cu caneluri oblice, pânouri traforate, sceluri pedestale, copertină, baze, encadramente etc.)

- Se va obține acordul conducerii D.P.C.N. asupra naturii pietrei ce urmează a fi folosită la elementele sculptate.

- Zidăriile noi ce urmează a fi acoperite cu tencuială obisnuită se vor executa cu cărămidă format Staș și nu așa de epocă.

- Cărămida de epocă se va folosi numai în situația când este necesară plecarea în continuare a feței zidăriei existente, completarea a colonetelor, a briurilor, a zărilor etc.

În consecință se vor refăce analizele AS și prețurile unitare din deviz privind zidurile cu cărămidă de epocă pentru cantitățile de zidărie ce se vor executa cu cărămidă format Staș.

ȘEF SECRETARIAT CSTE

sa) arh.G.Dobrescu

REFERENT CSTE

sa) arh.Gh.Nicolescu

CONSILIUL CULTURII SI EDUCATIEI SOCIALISTE
COMISIA CENTRALA DE STAT A PATRIMONIULUI CULTURAL NATIONAL
CONSILIUL STIINTIFIC TEHNIC - ECONOMIC
pentru monumente istorice si de arta

SE APROBA AVIZUL
PRESEDINTE CSTE

Le)

/ Vasile Brăgă

A V I Z

Nr.189 din 23.IV.1976

privind proiectul de restaurare al bisericii
sf.Gheorghe din Bucuresti.

Faza PE etapa II
Proiectant D.P.C.N. - pr.MD 89/1976
Beneficiar C.C.N.S. - D.P.C.N.
Valoarea documenta-
ției pentru etapa II.743.000 lei.

Documentația cuprinde: memoriu tehnic și părți scrise
pentru partea economică.

Se prevăd lucrări ce urmează a se executa în continuarea
celor prevăzute în PE etapa I pentru terminarea restaurării prid-
vorului și pronaosului și anume: executarea unui portal de piatră,
confectionarea unui acoperis provizoriu peste pronaos, tencuieli
interioare și exterioare, pardoseli și trepte de piatră, timplă-
rie de lemn și metalică, dugurile de stejar la cafer și placarea
treptelor cu dulapi de stejar.

Lucrările de mai sus sînt cuprinse în documentația apro-
bată la faza de STE cu avizul nr.72/28.II.1975 la valoarea de
6.121.000 lei.

În urma analizării documentației prezentate se dă :

AVIZ FAVORABIL

documentației în valoare de 743.000 lei.

SECRETAR CSTE

REFERENT CSTE

ss)

/arch.Cristian Moisescu

ss.arch.Gh.Nicolasu

ARHIEPISCOPIA BUCUREȘTIILOR
PAROHIA Sf. GHEORGHE NOU
București, str. Căvafii Vechi nr. 6.
Sector 4

Arhiepiscop
D. R. M. I.

MEMORIU

asupra lucrărilor de restaurare a bisericii Sf. Gheorghe Nou
din București.

Restaurarea bisericii Sf. Gheorghe Nou, a început în
anul 1969 pe baza proiectului și a documentației în valoare
de lei 4.871.000, pentru care s-a obținut de la Consiliul
Popular al Capitalei autorizație nr. 76 B din 23.IX.1969.

Ulterior, restaurarea a fost introdusă în planul
Direcției Patrimoniului Cultural Național din cadrul Consiliu-
lui Culturii și Educației Socialiste, care, în urma cercetări-
lor și săpăturilor arheologice, executate sub conducerea Mu-
zeului de Istorie al orașului București, a întocmit proiectul
MD 89/1974 cu un deviz general de lei 6.121.000.- Proiectul și
devizul au fost avizate favorabil de Consiliul Tehnic Știin-
țific pentru D.P.C.N., cu avizul nr. 5 din 10 ianuarie 1975.

Pe baza devizului general, s-au întocmit devizele de
 $1.876.000 + 672.000 = 2.548.000$, pentru lucrările etapei I-a,
cuprinzând restaurarea pridvorului și a pronaosului, avizate
favorabil de Consiliul Tehnic Științific pentru D.P.C.N. cu
avizele nr. 72 din 28 februarie 1975 și nr. 189 din 23 aprilie
1976.

Documentațiile mai sus menționate, au fost recalcu-
late în august 1976, valoarea lor fiindă fiind de $2.621.000 +$
 $743.000 = 3.364.000$.- lei.

Pe baza acestor ultime devize D.P.C.N. a lucrat până
la 31 decembrie 1977 de lei $320.370 + 35.667 = 356.037$.- lei
rămânând deci lucrări de executat, la 1 ianuarie 1978, în va-
loare de lei $3.364.000 - 356.037 = 3.007.963$ lei.

În urma aplicării prevederilor

Direcția Patrimoniului Cultural Național a fost
desființată și gantierul bisericii Sf. Gheorghe Nou a fost pre-
dat Arhiepiscopiei Bucureștilor, care va asigura finanțarea
lucrărilor urmând a fi executate de către parohie.

./.

Prin ord.nr. 4197/1978 Arhiepiscopia Bucureștilor încunună și încheie parohia de cele de mai sus iar prin ord.nr. 7681/1978 face cunoscut parohiei că trebuie să se îngrijească de întocmirea documentației necesare restaurării.

Urmașor acestor ordine, s-a procedat la recalcularea documentațiilor pentru lucrările din etapa I-a (pridvorul și pronaosul), cuprinse în cele două devize de 2.621.000 + 743.000 = 3.364.000 lei din care au mai rămas la 1.I.1978, lei 3.007.963.- Recalcularea a fost necesară deoarece lucrările se vor executa în regie, de parohie, în timp ce devizele întocmite de D.P.C.N. erau calculate pentru Sectorul de Staț.

În urma recalculării, ambele devize formează un singur deviz în valoare de lei 3.100.000.-

Conform proiectului D.P.C.N., lucrările din această primă etapă, cuprinzând :

- refacerea pridvorului cu coloanele de piatră și
- refacerea pronaosului,

necesită lucrări de zidărie, beton armat, gerpantă, învelitori, tencuieli, pardoseli, trepte, coloane de piatră interioare și exterioare, encadramente de piatră la ferestre și ușa principală, scări interioare de beton armat placate cu stejar, parchet de stejar la cefes etc.

S-a considerat că lucrările se vor realiza în regie parohiei.

Se anexează copii de pe avizele nr.5/1975, 72/1975 și 189/1976 ale Consiliului Tehnico Științific pentru D.P.C.N. din cadrul Consiliului Culturii și Educației Socialiste, precum și copie de pe memoriul justificativ la proiectul 89/1974 întocmit de geul de proiect arhitect Ștefan Balg.

Este necesar să se obțină aprobarea Arhiepiscopiei Bucureștilor și autorizația de construcție din partea Consiliului Popular al Municipiului București.

ÎNTOCMIT ,

arch. Ș. Naumescu
arhitect Gh.Gh.Naumescu 1978

DECLARAȚIE JUSTIFICATIVĂ

Pentru restaurarea acestei biserici a fost prezentat spre avizare în 1969 de către Parohie, un proiect în faza STE, în valoare de 5 milioane, întocmit pe baza unor cercetări arheologice conduse de Muzeul de Istorie al orașului București.¹⁾

Proiectul, cuprinzând trei variante cu subvariante respective a fost avizat favorabil de către DMIA Proces verbal nr.10 din 14.VI.1969 pentru variante 2, fără modificarea situației existente a pronaosului, condiționate de rezultatul cercetărilor ulterioare ce vor fi din nou puse în discuția Comisiei.

Din acest proiect a fost executată în 1971 de către Parohie, pe baza unui PE parțial aprobat de DMI cu nr.12613 din 12.XI.1970 o primă etapă pentru coterirea nivelului terenului exterior pe trei laturi ale bisericii, până la vechiul nivel de câlcare, cuprinzând și coterirea instalațiilor subterane de apă și canal existente.

În 1973, în urma introducerii restaurării în planul DMIA, s-a aprobat prin procesul verbal nr.2 din 15.II.1974, un PE parțial de cercetări suplimentare în valoare de 155.000 lei, în scopul întocmirii unui nou proiect STE în care să fie precizată o propunere definitivă de restaurare.

Aceste cercetări efectuate, în valoare de 110.000 lei, de la 4 iunie la 20 noiembrie s.c. cu concursul Muzeului de Istorie al orașului București, în spațiul pridvorului și pronaosului desprins printr-un perete provizoriu de lemn de spațiul estic rămas în folosința Parohiei, conform dispoziției aprobate cu nr.2-15/II/1974 au adus o serie de rezultate noi după cum urmează :

1. Pridvorul așa cum se arată în STE avizat anterior, nu mai păstrează din zidăria veche decât conturul perimetral al soclului până la nivelul pardoselii precum și unele fragmente din treptele de piatră ale celor trei intrări. De la acest nivel în sus, conținutul presupunerilor din STE inițial, toată zidăria, cu actuala ei arhitectură, a fost în întregime refăcută de arhitectul Villacrosse în 1855 inclusiv tot peretele spre pronaos, nemai rămânând nici o urmă a vechilor coloane și balustrade de piatră sculptată cunoscute din gravurile lui Raffet și Bouquet făcute în 1837 și 1841 adică după dispariția turlilor (prăbușite la marele cutremur din 1802).

./.

1) București VI.1968, Materiale de istorie și muzeografie.
Muzeul de Istorie al orașului București.

2. Feretele despărțitor între pridvor și pronosos.

Acesta perete care ar fi putut păstra indicații prețioase asupra înălțimii coloanelor și arcadei pridvorului, asupra pragului și formelor portalului intrării, asupra sistemului de boltire al pridvorului și asupra înălțimii cornizei acestuia, s-a dovedit a fi refăcut în întregime și pe toată grosimea lui din talpa fundației și până la nivelul acoperișului, nepăstrându-se din zidăria veche decât capetele zidurilor Nord și Sud ale pronosoului până la înălțimea nașterii actualelor arcade ale pridvorului.

S-a putut totuși preciza poziția, conturul și grosimea fostului zid înlocuit de zidul actual, prin amaraele cioplite, păstrate în zonele de joncțiune Nord și Sud între zidăria nouă și cea veche păstrată la capetele zidurilor laterale.

3. Pronosoul.

Spre deosebire de rezultatele negative obținute la pridvor descoperirile făcute aici au fost satisfăcătoare și în măsură să dea indicații complete asupra structurii originale ale încăperii.

Primele sonde făcute la pile, arce și bolti au arătat aceleași refaceri masive datînd din secolul trecut fără nici o urmă din vechia zidărie, ridicînd astfel problema unei eventuale mențiuni a formelor actuale, după cum s-a cerut în vizul primului STB. Prin coborîrea însă a întregii suprafețe a pardoselii cu 85 cm. pînă la vechiul nivel din epoca Brîncoveanu, cunoscut prin sondele din 1969 și precizat prin fragmente de pictură în frescă la partea inferioară a peretilor Nord și Sud, au apărut fundațiile unor ziduri de factură Brîncovenescă pînă la indica preexistența a patru stâlpi centrali tip Văcărești, din care cele două spre Vest erau înalte de masivele pile ale vechiului al XIX-lea, confirmînd și completînd astfel presupunerile și propunerile cuprinse în varianta I în STB inițial.

Prin decoperea tencuielilor acoperînd zidăria peretilor laterali, existenta unei structuri anterioare de tip central s-a fost apoi pe deplin dovedită. Traseul vechilor bolti cioplite putîndu-se urmări cu ușurință, arată clar prezența unor timpene laterale exacte și încastrate în spațiul central determinat de stâlpi, demonstrînd un tip de boltire în cruce cu patru brațe egale similar cu cel de la Văcărești.

Se constată deci că o asemenea dezvoltare a planului de tip Mureșu apăruse încă de pe atunci ca o evoluție finală în realizările epocii Brîncovenesti, constituind prin aceasta cel mai original, mai complex și mai reprezentativ tip de monument finalist de meșterii marei Domnitor.

Formele și dimensiunile ferestrelor inițiale erau deja cunoscute prin cele două situate la capatul Vest al pronosoului, păstrate neschimbate sub formă de nige închise cu zidărie spre exterior.

Celelalte patru, vădit largite și supraînălțate au putut fi și ele precizate prin urmele regăsite în zidărie, fiecare dintre ele mai păstrînd cîte unul din spațiile vechi precum și nașterea arcelor originale.

În sfîrșit, determinarea formelor interioare ale pronosoului, a fost completată prin descoperirea în grosimea pilorilor moderne ale arcadei dinspre neos, a capetelor vechiului zid estic, aflate scurte de nigele semicirculare create în secolul XIX. Păstrate sub formă de spații fără urme de cioplitură, aceste capete demonstrează existența unor arcade, spre deosebire de zidul plin tip Mureșu, confirmînd și así ipoteza existenței inițiale a celor trei arcade tip Văcărești, menționate în varianta I din STB-ul avizat.

În sprijinul acestei ipoteze, este cazul să fie pomenită și o descriere din 1845², care menționează prezența a gese co-lone de piatră în interiorul bisericii din care patru ar putea fi cele centrale, iar celelalte două ar aparține celor trei ar-cade deschise spre naos.

4. Fetelele

În afara precisării conturului în plan al pridvorului și amplasarea fostelor intrări cu dimensiunile treptelor din fața lor deja menționate, nu s-a putut regăsi nici o urmă a jonc-tiunii cu pronasul sau a boltilor care să poată de vreo indicație asupra înălțimii cornizei sau a eventualei existențe a unor turle așezate deasupra. Singurele date putând fi folosite pentru res-taurarea rămân prin urmare cunoscutele reproduceri grafice ale lui Raffet și Bouquet datând din 1837 și 1841.

Cît privește corpul bisericii, se știe că se găsesc încă prezente toate elementele componente ale fetelelor cu excepție cornizei.

Socul a fost degajat prin săpăturile de coborire pînă la vechiul nivel de călcare efectuate în anii trecuți. Ciubucule decoraive, cioplite la fețe zidului și ascunse la partea inferioară de un placaj din lespezi de piatră așezat peste soclu, există în totalitatea lor ascunse sub tencuielă³. Eriul de piatră bogat sculptat, se păstrează și el, în parte pe traseul original și în parte rezeștat pe noul pridvor și pe traseul supralărgită dintre pronos și abside, cu ocazia refacerilor din 1851-1855.

Ferestrele de esemeni își păstrează ancadramentele de piatră sculptată originare, transformate doar prin lărgirea lor și prin modificarea în forme noi, arcuite, a părților superioare.

Corniza în schimb, de la 16 cm. în sus peste arcurile registrului superior, a fost în întregime refăcută pe toată grosimea zidului, dispărînd astfel ori și ce posibilitate de recu-perare a urmelor eventualelor rînduri de ziduri ale vechii cornize.

Bolti și turle

Atît boltile pridvorului cu frontonul și turnul cloponiță de peste pridvor cît și cupole centrale de lemn a pronosului și boltile în dublă curbură a traveelor laterale sînt noi, refăcute în 1851-55.

Bolte semicilindrice aflate peste traveea dintre pro-nos și naos este refăcută de esemeni în vechiul al XIX-lea odată cu supralărgirea acestui spațiu.

..

2) Cataografia zestreii m-rii Sf. Gheorghe Nou. Biblioteca Academiei RSR Bna. Rom. 718 f. 315.

3) Traseele acestor ciubuce fuseseră descoperite și mar-cate în tencuielă de către arh. Boris Teodoru cu prilejul repara-țiilor după cutremurul din 1940.

Singurele porțiuni de zidărie originală în zona din pod rămân semicalotele absidelor și arcelor mari ale naosului, împreună cu partea inferioară a bazei păstrate a turlei actuale a naosului, unde se mai păstrează rămășițele unor ciubuce decorative cioplite la fața zidăriei.

Recapitulatie

Cu toate rezultatele incomplete obținute prin cercetările făcute, considerăm că restaurarea monumentului în vechile sale forme, propusă în varianta I a STR inițial, este posibilă în următoarele condiții :

Fațade

În exterior fațadele corpului bisericii la altar, naos și pronaos pot fi restaurate pe baze certe, exceptând cornișe pentru care se poate presupune ca probabilă existența celor trei rânduri de zidărie caracteristice monumentelor brâncovenesti, mai degrabă decât cornișe cu dublă cabetă întoarsă, aflate la Văcărești.

Ferestrele pot fi reduse în vechile forme prin reducerea lărgimii actuale și revenirea la forma dreptunghiulară inițială, completându-se partea superioară lipsă a încadrământului sculptat, cu un boianduc de piatră simplă, fără sculpturi.

Ferestrele registrului superior vor fi redeschise și completate cu un trator de piatră sculptată, după modelul păstrat la muzeul din Urlați.

Briul va fi completat după același model de piatră sculptată, piatră și astăzi, pe tot conturul monumentului inclusiv pridvorul, așa după cum se vede din gravura lui Raffet.

Decorația cu ciubuce reliefate a paramentelor va fi refăcută cu cărmidă de format vechi, încadrată în șențurile existente în zidărie, după extragerea cozilor cioplite.

Se propune însă a se renunța la readucerea traveei dintre pronaos și absida laterală la vechile sale dimensiuni mai înguste decât cele actuale, deși există indicații precise pentru aceasta, din cauza prezenței lespezilor de mormint ale citorilor, aflate acolo.

Eventual s-ar putea efectua această modificare numai pe latura de Nord.

Pridvorul, din cauza lipsei unor urme păstrate pe monument, privind înălțimea sa, nu fie mai scundă decât corpul bisericii de la Burezu, fie la același nivel cu cornișe ca la pronaosul de la Văcărești, se propune a fi restaurat urmărind în toată măsura modelul arătat prin gravurile lui Raffet și Bouquet, care deși nu reprezintă înfățișarea de la origină, constituie totuși un document destul de precis asupra uneia din etapele prin care a trecut monumentul.

Date mai precise în completarea acestei documentații grafice vor mai putea fi obținute din studiul fragmentelor de piatră sculptată recuperate prin săpături cit și a celor câteva piese aflate la muzeul din Urlați.

Pentru restaurarea turlilor în schimb, unde nu există nici un fel de siguranță în privința formelor și numărului lor, va fi necesar să se recurgă la metoda restaurării prin analogie, folosindu-se în acest scop exemplul bisericilor de la Hurezu și Văcărești, adică a celor două monumente importante, care încadrează într-un interval de ani destul de strîng, biserica din București.

În vederea eliminării unor greutatea prea mari asupra punctelor de sprijin centrale, și asigurării unei cit mai bune comportări în caz de cutremur⁴⁾, turlile vor fi construite pe grinzi portante sprijinite pe zidurile laterale combinate cu schelete de beton armat îmbrăcate în zidărie de cărămidă a turlilor. Pentru învelitoare se prevede o învelitoare din tablă de aramă.

B. Interior

Pronaosul va fi restaurat în formele sale inițiale, cu patru mari coloane de piatră centrale susținînd un sistem de bolți în cruce greacă înscrisă cu timpene laterale conform urmelor existente și cu o turle centrală înălțată deasupra.

În acest scop vor fi necesare dărîmarea peretelui Vest inclusiv cafesul corului, dărîmarea pilorilor masive și arcelor existente și dărîmarea bolții centrale de lemn și a bolților laterale de zid. Vor fi desființate totodată și nișele semicirculare adăugate în cele patru colțuri ale încăperii în secolul trecut.

În ce privește arcadele aflate între naos și pronaos ea va fi închisă cu perete străpuns de trei arcade sprijinite pe coloane de piatră sculptată, după modelul de la Văcărești.

Paroadeala va fi coborîtă la vechiul nivel aflat cu 65 cm. mai jos, în prelungirea nivelului pronaosului, urînd să se rezolve problema coborîrii cîmpului de naos cu care ocazie se va putea proceda la un tratament complet împotriva iverilor.

Lespezile de marmură recuperate vor fi refolosite în naos, urînd ca altarul să fie prevăzut cu o pardoseală din dulpi de stejar.

Concluzii

Examinînd posibilitățile executării unei restaurări care să reducă în întregime monumentul la vechia sa înfățișare, se constată că :

Fridvorul poate fi reconstruit pe baza fundațiilor aflate "in situ" a reprezentărilor foarte precise obținute prin desenele lui Haffet și Bouquet și prin studiul buclărilor sculptate aflate la Urlești, la care se adăugă fragmentele recuperate din săpături.

4) În proiectul S.T.N. inițial a fost considerată necesară o subzidire generală a întregii biserici. În urma sondajelor efectuate însă cu ocazia cercetărilor la fundații s-a ajuns la concluzia că ele nu vor fi necesare.

Singurele elemente care nu mai pot fi cunoscute sînt:

- posibila existență a unui pridvor înalt cu două turle ca la Văcărești, sau un pridvor cu cornișă mai joasă în felul celui de la Hurezu, precum și sistemul de boltire al spațiului.

Din acest motiv, proiectul prevede o reconstruire limitată la indicațiile sigure existente în documentația ilustrativă, care reprezintă etape dinspre dărîmării. Cît privește boltile, reconstruirea care nu se mai poate sprijini pe nici un document, trebuie să apeleze la metode analogice, lîndu-se ca model cele trei calote de la Hurezu.

Propoziția după cum s-a văzut mai sus, poate fi reconstituit în ce privește formele structurale. Refacerea elementelor suport de piatră, este bazată în schimb pe presupunerile existenței unor motive similare cu cele de la Văcărești, întrucît existența unor coloane de piatră este atestată prin estegrafia menționată mai sus, iar prezența acestor coloane în forme simple neîmpodobite cu sculpturi, este incredibilă în momentele de maximă înflorire a sistemului decorativ Brîncovenesc. De aceea se propune refolosirea modelelor de la Văcărești despre care se știe că au fost executate de meșterii lui Constantin Brîncoveanu.

S-ar putea obiecta că această propunere care reprezintă conform documentației, un capitol important al costului lucrărilor însumînd 400.000 lei, ar putea fi redus prin folosirea unor puncte de sprijin neîmpodobite cu sculpturi.

Credem însă că prin aceasta s-ar denatura complet înfatigarea unui monument sortit să fie cea mai reprezentativă ctitorie a lui Brîncoveanu, situată în inima regedintii sale, ce constituie apogeul la care ajunseseră posibilitățile de exprimare artistică a meșterilor acelei epoci.

Turlele

Refacerea turlelor după cum s-a arătat mai sus, reprezintă punctul criticabil al proiectului întrucît singurele date precise sînt în pătrundera părții inferioare a bazei turlei naosului inclusiv diametrul golului interior, precum și delimitarea în spațiu a diametrului golului interior a turlei, pronosulului, stabilită prin refacerea punctelor de sprijin descoperite.

De aceea reconstituirea formelor în elevație este sprijinită exclusiv pe metode analogice, lîndu-se ca model bisericile de la Hurezu și Văcărești, ambele cu turle foarte asemănătoare între ele.

Reluînd în examinare obiecțiunile aproape unanime ale membrilor Comisiei de Avizare la proiectul CTE precedent, concentrate asupra evitării unei restaurări pestige, considerăm că rezultatele obținute prin noile cercetări, aduc în plus elemente care să poată combate în măsură apreciabilă această categorisire, exceptînd desigur problema turlelor.

De altfel, după părerea noastră, o restaurare stigmatizată cu denumirea de pestig, care nu face decît să reconstituie în cazul de față niște forme și elemente decorative disperate, dar care pot fi cunoscute aproape cu certitudine fiind încadrate într-o limită de ani și într-o ambianță artistică destul de scurtă pentru a nu aduce erori condamnabile, este mai spropo de adevăr decît o interpretare în spiritul epocii actuale, care ar introduce o notă străină denaturînd înfatigarea monumentului și sortită să se demodeze la rîndul ei după un scurt număr de ani.

Cit privește propunerea de a se menține opera lui Villacrosse, socotim că prin însăși realizarea ei, denaturarea adevărată a istoriei Brincoveneghi a fost prea însemnată încât să poată fi preferată atât de frumosului pridor inițial dărîmat fără milă și înlocuit cu o construcție care, după spusele lui Nicolae Iorga "a schimonosit acest strălucit monument al arhitecturii muntene".

Restaurarea propusă urmează a se prelua de HCM privind realizarea lucrărilor din zona "Curtea Veche" intrucît monumentul face parte din ansamblul istoric delimitat de străzile Hale, Sclari, Blăniari, Bulevardul 1848 și Spleul Unirii.

În consecință se propune spre avizare prezentul proiect de restaurare în forma unui nou STB, costul lucrărilor prevăzute ridicîndu-se la 6.121.000 lei, conform devizului general anexat.

SEF DE PROIECT ,
ss) arh.Stefan Balg

MEMORIU TEHNIC

Prezenta documentație întocmită pe baza svizului nr.5 din 10.I.1975 la proiectul MD 89 faza STE, cuprinde măsurile necesare pentru un PE parțial et.I.

În urma deciziei DMIĂ de a se ataca într-o primă etapă numai partea dinspre Vest a monumentului s-au prevăzut următoarele lucrări :

1. Dărîmarea construcțiilor executate în vechiul trecut care au modificat vechea arhitectură brîncovenescă a pridvorului și pronaosului, ceea ce atrage în mod practic tot pridvorul actual cu turnul clopotniță existent, precum și bolțile și stîlpii pronaosului, rămînînd în picioare numai pereții laterali sud și nord ai pronaosului care păstrează zidăria veche pînă sub cornișă.

Pentru a restrînge aceste demolări masive, a fost aprobată propunerea din STE de a se menține peretele vest al pronaosului pe toată grosimea pînă la nivelul noului cefes prevăzut, dărîmarea urmînd a se efectua numai de la acest nivel în sus.

2. Extinderea coborîrii nivelului pardoselii pe întreaga suprafață a pridvorului cu cea 90 cm. pînă la vechiul nivel de călcare stabilit, prin cercetările efectuate 1974.

3. Reconstituirea pridvorului inițial dărîmat și înlocuit cu cel actual în vechiul trecut, pe conturul fundațiilor existente și după grevurile lui Raffet și Bouquet reprezentînd în mod destul de precis construcția înainte de dărîmare. Pentru elementele de piatră sculptată vor fi luate ca model coloanele de bază și capitel aflată la Muzeul Minovici care provine de la Sf.Gheorghe, precum și panourile și pedestalele Brîncoveneghi, similare comparate cu fragmentele recuperate recent prin săpăturile de anul trecut.

4. Revenirea la structura interioară a pronaosului prin dărîmarea pililor bolților și arcelor actuale datînd din vechiul al XIX-lea și prin înlocuirea lor cu vechea arhitectură cu plan central cu bolțile în cruce greasă înscrisă sprijinite pe coloane mari de piatră sculptată.

Reconstituirea este posibilă prin zidurile vechilor fundații determinând poziția coloanelor centrale precum și prin traseul vechilor bolți, încă păstrate în zidăria pereților laterali.

5. Restaurarea părților superioare ale pronaosului prin refacerea cornizei și turlei cu baza ei. Pentru această reconstituire nu au fost găsite urme precise din veches lor înfățișare, astfel că a fost folosită metoda analogiei, luându-se ca model biserica mănăstirii Hurezu, ctitorie a lui Brincoveanu, înălțată cu aceeași meșteri cu zece ani înainte.

6. Refacerea decorației cu ciubuce conturând panourile fațadelor, ale căror contur este păstrat în întregime sub tencuielă.

7. Restaurarea ferestrelor lărgite actuale, prin respectarea encadramentelor în vechia lor poziție, și completarea lor cu un linteou în partea superioară în locul encadramentelor curbe existente.

8. Refacerea scoperigului la pridvor, pronaos și la turle cu învelitoare din tablă de aramă, conform modelului de la Hurezu.

Intrucât importantul volum de piatră bogat sculptată necesită un răstimp îndelungat de execuție, se propune etacarea în prealabil a pridvorului, a cornizelor și a turlei prin folosirea unor grinzi de beton armat proiectate astfel încât să poată suporta greutatea zidăriei bazei și turlei, fără punctele de sprijin inferioare care vor putea fi executate ulterior.

Costul acestor lucrări care alcătuiesc etapa I, a restaurării monumentului, se ridică la suma de 1.876.000 lei, conform documentației alăturate.

SEF DE PROIECT ,
ss. arh. Stefan Balg

Bucuresti

Bar. Sf. Gheorghe - Nou

Tr. rest. pridua (varietate Sf. Bolg)

1982-85

1767

Nr.

1982-1985

Bucuresti

SF. GHEORGHE NOU

Tr. rest. pridua.

(Sf. Bolg)

LEI 0,80

Memoriu privind restaurarea bisericii Sf. Gheorghe -Nou
din București

Proiectul de restaurare a monumentului în formele sale inițiale, azi dispărute , a fost întocmit într-o primă variantă avizată de Direcția Monumentelor Istorice și de Artă în 1975, după modelul bisericii Mănăstirii Hurezu înălțată de Constantin Brâncoveanu în 1968, cu opt ani înainte de Sf.Gheorghe.

În lipsa unor date documentare sau constructive care să precizeze acele forme necesare restaurării, s-a considerat că ctitoria sa de la Hurezu putea să constituie exemplul ales de domnitor pentru noua sa biserică din București, cu acelaș pridvor fără turle și cornișă mai coborâtă decât proscosul.

Reluându-se în discuție problema pridvorului, în urma întâmpinării doamnei arhitect Delavrancea-Gibory în cadrul Consiliului Culturii, s-a cerut conform avizării consultative din 19 iulie a.c. ținută la Patrimoniul Cultural Național, întocmirea unui proiect-variantă cu un pridvor mai monumental, supraînălțat cu două turle cu un pridvor mai monumental, supraînălțat cu două turle suplimentare, după modelul bisericii de la Văcărești, înălțată în 1716, cu 10 ani mai târziu, presupusă a fi o copie fidelă a bisericii inițiale Sf.Gheorghe.

În compararea celor două variante prezentate acum pentru un aviz definitiv, necesar continuării lucrărilor în curs, trebuie subliniat că niciuna dintre ele nu se sprijină pe dovezi indiscutabile.

De aceea, în calitate de conducător al restaurării, eămîn la părerea susținută în prima variantă în favoarea

formelor bisericii de la Hurezu, care se inscrie in mod firesc in girul principalelor monumente ale epocii, ca Biserica Domnesacă din Tirgoviște, sau Rada Vodă, Cotroceni și Mitropolia din București fără turle pe pridvor și cu o cornișă coberită față de corpul bisericii.

Văcăreștii, în schimb, pare mai degrabă să corespundă dorinței de afirmare a unui Domnitor, străin de țară, căutând să depășească prin forme noi mai monumentale, realizările de până atunci, dar părăsind prin acesta singul măsurii și echilibrării volumelor componente ce caracterizau operele meșterilor din trecut.

În afară de aceste considerații din domeniul unor presupuneri mai există încă și un argument de ordin tehnic care nu poate fi trecut cu vederea.

Se știe că terenul de la Sf. Gheorghe străbătut pe vremuri de un riu, este deosebit de sensibil la solicitările seismice.

De aceea, cu toate asigurările date de progresele tehnicii moderne, ne întrebăm dacă prin încălcarea celor două turle sprijinite pe un perete exterior găurit de numeroase arcade cu coloane destul de firave ca diametru, monumentul astfel restaurat va putea rezista în decursul vechurilor la noi acțiuni seismice de violență acelei din 1832 care a atras mărimea turlelor bisericii.

arhitect Stefan Balș.

St. Balș

1. Notă.

Argumentele aduse în discuție ca dovadă a existenței a două turle pe pridvor nu sînt convingătoare.

- Referatul N. Stoicescu nu aduce nimic nou față de datele istorice culese de arhg. Gh. Cantacuzino, care au stat la baza întocmirii proiectului inițial din 1974. Prezența menționării a patru cruci în catagrafia veacului trecut subliniază ca o dovadă peremptorie, se poate referi la fel de bine la crucile celor două turle, (pridvorului și altarului) în loc de patru turle. ?

- Deosebirea structurii interioare de tip central a pronaosului, apărută și la Sf. Gheorghe și repetată la Văcărești, diferită de cea de la Hurezu, nu atrage în mod obligator dovada unei deosebiri de structură a pridvorului și este explicabilă prin deosebirea programului de folosință între cele două ctitorii brâncovenesti, prima fiind Catedrală de oraș cu spațiile naosului și pronaosului legate de arcade iar cealaltă avînd destinația de loc de înmormîntare, închis și despărțit cu zid de restul Bisericii.

- Menționarea pridvorului de încălțime mai joasă, închis cu două calote la Sf. Gheorghe, subliniind trecerea între exterior și interior prin arcade deschise, ar da posibilitatea alcătuirii unui admirabil ansamblu iconografic și totodată a realizării celui mai frumos exemplu de pridvor din întreaga arhitectură veche a Țării Românești, dar care ar fi pierdută în cazul străpungerii calotelor pentru ridicarea celor două turle prin, îngustele, înalte și disproporționate spații interioare necesare.

Stoicescu

Memoriu privind restaurarea pridvorului
bisericii Sf. Gheorghe Nou din București

Restaurarea bisericii se execută conform proiectului
avizat de către DMIA în anii precedenți.

Din cauza lipsei unor date documentare precise asupra
aspectului inițial al fațadei principale, era prevăzută în
acest proiect o refacere incompletă a pridvorului în părți-
le sale superioare, în formele ciuntite, cunoscute din gravu-
rile desenatorilor Raffet și Bouquet datînd din veacul trecut,
dinainte de dărămarea sa integrală.

Ca urmare a unor repetate întîmpinări ^{le} a doamnei arhitect
DeLavrancea Gibory susținînd că realizarea proiectului sub
această formă ar constitui o gravă eroare, Comisia Centrală
a Patrimoniului Cultural din cadrul Consiliului Culturii a
dispus reluarea discuției proiectului, care a avut loc la 16
Octombrie 1982, emițîndu-se un nou aviz în vederea restaură-
rii complete a monumentului, inclusiv pridvorul întregit în
partea superioară.

Prin noul aviz s-a stabilit :

1. ca proiectul modificat să țină seamă de asemănarea cu cti-
toria domnitorului Constantin Brâncoveanu de la Hurezu,
2. să respecte diferența înălțimii celor două cornișe ale
pridvorului și pronaosului de maximum un metru, astfel în-
cît arcadele superioare de la pridvor să fie cît mai monu-
mentale.

Planurile modificatorii cerute au fost prezentate Comisiei
în ziua de 29 Ianuarie 1983, fiind examinate în lipsa șefului
de proiect absent pe motive de boală, și au fost supuse unui

nou baraj de obiecțiuni din partea doamnei Delavrancea, pe motiv că nu s-a respectat condiția prevăzută la punctul 2 din aviz privind diferența de înălțime între cornișe.

Socotim că această afirmație nu se poate susține într-
o interpretare dată în proiect respectă diferența de 1 m
între cornișe cerută prin aviz, și totodată menține asemăna-
rea cu ctitoria de la Hurezu stabilită proporțional în func-
ție de dimensiunile diferite ale celor două monumente.

Se prezintă totodată alăturatele schițe comparative, pentru
confirmarea celor spuse.

Imi voi permite acum, în calitate de șef de proiect dar
și ca arhitect de oarecare renume în materie de restaurare,
stabilit printr-o lungă și neîntreruptă activitate și prin
numeroase realizări la monumente de primă importanță, să-mi
exprim nedumerirea asupra faptului că mă văd refintors acum
pe băncile Facultății, supus unor îndrumări în muncă împinse
până la detalii, din partea unor sfătuitoari nu întotdeauna cali-
ficate pentru aceasta.

Așa dar mă văd silit să afirm că, dacă am tot respectul
pentru activitatea de arhitect a doamnei Delavrancea, nu îi
pot recunoaște în schimb nici un fel de autoritate ca arhitect
restaurator, unde nu poate apare decât ca un amator improvizat.
Este știut, într-adevăr, că specificul cu totul diferit al ace-
stei discipline, esteticul precum și preceptele scolastice în-
vățate la Facultate, atât de importante în munca arhitectului,
trec pe planul doi și rămân subordonate istoricului și urmelor
precise descifrate pe monument.

Totodată nu mi-se pare normal ca un arhitect, oricât de re-
numit ar fi în profesia sa, să se poată suprapune fără nici

o bază legală și să intervină în activitatea unui coleg investit ca șef de proiect cu toate aprobările necesare.

De aceea, în încheiere, ținând seama că ^{în} realizarea oricărei lucrări " prea mulți bucătari strică mîncarea" și că treaba, pentru a merge bine trebuie să fie condusă de acel ce răspunde de ea, cred că ar fi timpul să se pună capăt odată atîtor discuții contradictorii și să se aprobe executarea restaurării în formele prezentate prin plangele înaintate Comisiei Centrale a Patrimoniului Cultural și care respectă avizul Nr.145 din 16 Octombrie 1982.

arhitect Ștefan Balș

7 Februarie 1983

Problema restaurării bisericii Sf.Gheorghe-Nou
din Bucureşti

În şedinţa de avizare a Consiliului Culturii din 31/VIII.1982 a fost pusă în discuţie întîmpinarea Doamnei arhitect Delavrancea-Gibory privind lucrările în curs efectuate la biserică în regia Parohiei din fondurile alocate de Patriarhie, pe baza avizului B.M.I.A. din 1969 şi a documentaţiei restructurate şi aprobate după cutremurul din 1977.

Pe lângă lucrările de consolidare necesare, proiectul prevede şi modificarea şi completarea arhitecturii existente în scopul revenirii la formele iniţiale prin refacerea turlor dispărute de pe naos şi pronaos, şi reconstituirea vechiului pridvor dărămat în 1851. În lipsa însă a unor date documentare mai precise, această reconstituire trebuia, conform avizului, să respecte imaginea cunoscută prin desenele francezilor Raffet şi Bouquet din 1837 şi 1841 înainte de dărămare, dar cu cornişa ciuntită şi înlocuită cu o streăşină mare de scînduri, de aspect oriental specific epocii, care reprezintă o etapă precisă din istoria monumentului.

Prin întîmpinarea doamnei Delavrancea, se cere acum modificarea proiectului în sensul refacerii a patru turlor în loc de două şi ridicării cornişei pridvorului la înălţimea cornişei corpului bisericii. Pe baza argumentelor prezentate în scris ca fiind dovezi indiscutabile, se va împiedica astfel o gravă denaturare a celei mai strălucite opere de arhitectură realizată de Constantin Brâncoveanu.

Faţă de această atît de categorică afirmaţie, apare necesară reluarea argumentelor care au fost expuse în sprijinul proiectului şi temeinic discutate cu ocazia avizării propunerilor prezentate atunci.

S-a arătat de la început că nu a fost găsită nici-o dovadă

documentară sau păstrată în zidărie, asupra numărului inițial al turlelor sau asupra înălțimii cornișei pridvorului, ele putând fi sau ca cele de la Hurezu clădită de meșterii lui Brâncoveanu în 1698 cu opt ani înainte de Sf.Gheorghe, adică cu două turle și pridvor cu cornișa coborâtă, sau ca cele de la Văcărești, clădită în 1716 cu zece ani mai târziu, adică cu patru turle și pridvor ridicat la nivelul bisericii.

Dar studiul vechiei arhitecturi din Țara Românească privind toate monumentele mai importante cu patru turle din care două așezate în linie pe fațada Vest ca și la prototipul Episcopiei Argeșului ne arată că întotdeauna aceste două turle se găsesc așezate pe zidurile pline ale pronaosului și nu pe zidurile străpunse de golurile arcadelor pridvorului, cu singura excepție tardivă a Văcăreștilor.

De aceea, s-a socotit mai plauzibilă presupunerea unei legături cu formele arhitectonice ale monumentelor precedente, considerându-se justificată apropierea de Hurezu cu două turle și pridvor mai coborât, zidită de aceiași meșteri cu câțiva ani înainte.

Redăm mai jos un tabel cu monumentele cu patru turle :

1508	Episcopia Argeșului - prototip	4 turle din care 2 spre Vest pe pronaos
1620	Radu Vodă - București	idem
1655	Mitropolia "	idem
1679	Cotroceni "	idem
1706	Sf.Gheorghe "	?
1716	Văcărești "	4 turle din care 2 spre Vest pe pridvor.

Cît privește problema pridvorului mai scund, se constată de-a-semena că numeroase din bisericile mai importante anterioare prezintă această particularitate, care deci nu poate fi conside-

rată ca o anomalie, ci ca o rezolvare aplicată în mod obișnuit de către meșterii epocii. Considerăm ca atare că și aci, existența acestei rezolvări la Sf.Gheorghe la fel ca la Hurezu, este mai verosimilă decît cea de la Văcărești și nu poate fi categorisită ca o gravă eroare întrucît există și la următoarele monumente de prim ordin clădite mai înainte :

1583 Bis.Domnească din Tîrgoviște	Ghica Vol.II, p.37, fig.179
1620 Radu Vodă din București	Rev.Mon.Ist.1975, Nr 1, p.52
1655 Mitropolia din București	Sesiune D.M.I. 1963, p.16
1668 Coieni Mironești	Ghica Vol.III, p.46, fig.121
1679 Cotroceni	Ghica Vol.III, p.66, fig.307 tablou votiv
1698 Hurezu	BCMI 1908, p.59, tablou votiv
"	1909 p.83 inscripție
1699 Brâncoveni	Ghica Vol.IV p.69, fig.336
1699 Fundeni	Ghica Vol.IV p. 107, fig.929
1700 Colțea	Ghica Vo.IV, p. 101, fig.837
1706 Sf.Gheorghe București	?
1716 Văcărești	cornișă la nivel cu biserica.

Examinînd acum argumentele doamnei Delavrancea pentru modificarea proiectului întocmit, constatăm că nici acestea nu sînt sprijinite pe nici o dovadă materială, ci doar pe presupuneri subiective și considerații de ordin estetic sau didactic atrase de formația primită prin preceptele facultății de arhitectură. În consecință, modificarea cerută nu ar însemna decît o înlocuire a unei ipoteze cu alta încă mai ipotetică, în care caz nu considerăm că ar fi îndreptățită înlocuirea unui proiect întocmit pe baza unei documentații temeinice, discutat și avizat în cunoș-

tință de cauză, cu acel ce se propune acum.

Consecințele pentru gantierul în curs de execuție, în cazul acceptării propunerilor doamnei Delavrancea, ar atrage o întârziere dăunătoare desfășurării ritmului lucrărilor, fiind necesare o redactare suplimentară a plângerilor și detaliilor și a documentației scrise, precum și obținerea unui nou aviz și o nouă autorizație. Totodată, problema procurării cantității majorate de cărămizi de format special pentru o cornișă și arcaturi la pridvor precum și a pierderii cornișei deja executată la fațada Vest a pronaosului, va ridica dificultăți de ordin financiar care vor trebui să fie acceptate și rezolvate de beneficiar. Rezultă deci necesitatea luării unei hotărâri cât mai urgente pentru clarificarea situației într-un fel sau într-altul.

Notă : Observații, asupra anexelor la referatul doamnei Delavrancea :

1. În privința rezolvării problemei colonetelor de colț la registrul arcaturilor semi-circulare, recunosc că domnia-sa a avut dreptate, nu însă cu trei ci cu două ciubuce verticale. Au și fost luate măsuri de îndreptare pentru cele patru colțuri în cauză.
2. Pridvorul bisericii Domnești din Tîrgoviște, inițial boltit cu boltă de zid în leagăn scoasă în consolă este legat de pronaos prin fundație, parament, brîu și are cornișa coborîtă.

Vezi articol în Sesiunea DMI din 1963 și Ghica Vol. II, fig.

179.

la | - Pridvorul de la Hurezu a fost mai scund de la început, după cum o dovedește tabloul votiv. Vezi BCM. 1908, p. 59.

Propunere pentru o soluție de compromis.

În cazul că se aprobă modificarea cerută, pe considerentul că proiectul constituie o restaurare incompletă denaturând arhitectura monumentului, se propune adăugirea unui registru de arcuri semi-circulare mai scunde deasupra brîului și o cornișă zimțată mai coborîtă, ca la Hurezu, conform schițelor alăturate. S-ar duce astfel pînă la capăt ideea inițială a asemănării cu Hurezu, care a stat la baza întocmirii proiectului înainte de a fi avizat.

arhitect Ștefan Balg

10.IX.1982

Problema restaurării bisericii Sf.Gheorghe Nou
din București

Memoriu din 19.VII.983

Scurt istoric

Datele preliminare proiectului inițial întocmit la faza STE de către arhitect C.Marinescu în 1968 în diferite variante, au fost discutate la fața locului în cadrul DMIA, după efectuarea cercetărilor arheologice ale colectivului Muzeului de Istorie a orașului București. Comisia de avizare a recomandat extinderea lucrărilor de cercetare pentru întregul pronaos pînă la vechile nivele ale pardoselilor interioare. S-a aprobat totodată dărîmarea pridvorului ridicat de Villacrosse în 1851 pe locul vechiului pridvor cu arcade și coloane de piatră sculptată, cunoscut prin desenele Raffet și Bouquet din 1837, făcute înainte de demolarea sa.

Pe baza acestor cercetări, a fost întocmit în 1975 un nou proiect în faza PE de către DMIA, care a fost aprobat și avizat cu toată documentația necesară pentru jumătatea vestică a bisericii. S-a hotărît însă, în lipsa unor date mai precise, refacerea pridvorului în formele și înălțimea trunchiată cunoscute prin documentul Raffet.

Lucrările de execuție efectuate în anii următori pînă la cutremurul din 1977, au respectat acest proiect, pînă în 1982 cînd, în urma întîmpinărilor doamnei arhitect Delavrancea Sibory discutate la Consiliul Culturii în ședințele din 31/VIII 982 și 16/X 982, s-a convenit la renunțarea înălțimii ciuntite a pridvorului socotită ca necorespunzătoare în cadrul acțiunii de restaurare generală a monumentului.

La cererea șefului de proiect, arhitect Balș, s-a aprobat

sa înălțimea cornișei pridvorului să rămână totuși mai coborâtă față de cornișa generală, în felul existent la biserica din Hurezu, socotită de către proiectant ca fiind modelul pe care l-au urmărit meșterii lui Brâncoveanu cu opt ani înainte de Sf.Gheorghe.

Planșele modificatoare, cu o diferență de înălțime între cele 2 cornișe de 1,10 m., au fost prezentate la Consiliu la tov.Gălețeanu în ziua de 20/X fără însă a se obține confirmarea soluției propuse. Din cauza unei noi acțiuni a neobositei doamnei Delavrancea Gibory, s-a dispus o reluare a problemei pridvorului și a turlelor, în cadrul unei ședințe lărgite a Consiliului, pentru ziua de 19/VII a.c.

Față de această situație, rog a se examina următoarele :

1. O hotărâre definitivă asupra problemei, este necesară mersului mai departe al lucrărilor.
2. Atît doamna Delavrancea Gibory cît și subsemnatul avem ca scop comun restaurarea finală a monumentului. Nu există însă un acord privind continuarea lucrării, fie în ipoteza modelului Văcărești - teza Delavrancea -, fie în ipoteza Hurezu - teza Balș - întrucît necunoscutele privind formele inițiale, nu au fost lămurite.

Se constată totodată că în apărarea tezei proprii, dna Delavrancea înlătură cu o superbă siguranță de sine toate argumentele precise, bazate pe probe găsite în zidărie, prezentate în teza Balș, menite să justifice o filiațiune plauzibilă între Hurezu și Sf.Gheorghe. Argumentele doamnei Delavrancea rămîn mai departe de domeniul ipotetic mai mult sau mai puțin fantezist.

3. La fel ca și doamna Delavrancea, sînt arhitect și în măsură să apreciez și să judec scara valorică a unor monumente comparate

între ele.

Ca atare, mă văd îndreptăţit să nu împărtăşesc admiraţia pentru Văcăreşti, prezentat ca fiind copia fidelă a bisericii Sf. Gheorghe, atît în ce priveşte volumul unic "şi demn" al corpului cu o singură cornişă, cît şi în distribuţia liniştită a turlelor cu cele trei îngrămădite la capătul vestic şi cea de a patra mult izolată în spate. Hurezu în contrast, socotesc că are o grupare mai armonioasă a volumelor dispuse treptat în adîncime şi o aşezare mult mai liniştită a celor două turle în silueta generală a monumentului.

De aceea, rămîn convins că aplicarea formulei Văcăreşti pentru Sf. Gheorghe ar fi în defavoarea operei lui Brîncoveanu.

4. În încheierea celor spuse, trebuie să adaug că acţiunea urmărită cu atîta perseverenţă de către doamna arhitect Delavrancea-Gibory împotriva realizării unei lucrări întocmită şi în curs de execuţie de către un alt coleg arhitect, nu respectă etica profesională şi nu o pot considera ca fiind corectă, încălcînd atribuţiile legate de o şefie de proiect. Şeful de proiect, conform uzanţei, este stăpîn pe lucrare şi el răspunde, fie în bine fie în rău, de rezultatul operei în curs.

arhitect Şt. Balg

18.VII.983

St. Balg
1

Memoriu

către ArhiEpiscopia Bucureștilor

4. Urmare adresei nr. 9067/985 - ArhiEpiscopia Bucureștilor, privind restaurarea pridvorului bisericii Sf. Gheorghe Nou din București, se înaintează alăturatul memoriu întocmit de către arhitect Stefan Balg - șeful de proiect al lucrării de restaurare ca răspuns la criticile prezentate de arhitect H. Delavrancea-Gibory la 27 mai 1985, înscușite de tov. Președinte Suzana Gâdea și înaintate spre analizare pentru punctele 1-5 inclusiv.

Pct.1. Portalul de piatră

Prin avizul CCES nr. 128 din 7 August 1984, s-a cerut ca proiectul de refacere a encadramentului să urmeze modelul de la Hurezu, păstrându-se numai medalionul cu pajura corbului Brâncovenesc, renunțându-se la pajura cu vulturii Cantacuzini. S-a întocmit în consecință o planșă modificatoare la mărime naturală în conformitate cu Avizul, medalionul amplasându-se în axul compozitiei. Planșa nouă, prezentată de Arh. H. Delavrancea, prin dimensiunile față de de peste 1m, modelul de la Hurezu, nu se poate încadra în spațiile prevăzute în proiect și deja executate.

Bordura adusă de la Urlați, ce se propune a fi înserată în noul model prezentat, nu corespunde, nici ca dimensiuni, nici ca execuție de calitate inferioară, cu frumoasa realizare de o valoare unanim recunoscută, a portalului de la Hurezu.

Cît privește obiecțiunea privind modul de deschidere a ușii, este de la sine înțeles că cerința de deschidere spre exterior va fi respectată, prin folosirea unor balamale speciale care nu afectează encadramentul de piatră.

pct.2 Coloana pridvorului

Lipsa astragalului, element intermediar între fus și capitel, semnalată ca o greșeală a proiectului aprobat, este însă justificată în cazul de față prin faptul clar dovedit prin fragmentele autentice recuperate pe șantier, că nu a existat acest astragal nici la baza capitelului, nici la partea superioară a fusului. Fragmentele în cauză se găsesc păstrate la șantier.

De altfel, meșterii epocii nu respectau întotdeauna legile stilistice consacrate, existând și alte exemple de asemenea derogări după gradul de fantezie a meșterului vremii.^{1/}

Corectările propuse pentru galbarea fusului coloanei sînt, pe de o parte, greu de realizat din cauza grosimii mici a coajei de piatră ce îmbracă miezul de beton armat al fusului coloanei, iar pe de altă parte, această galbare nu se constată la modelele autentice care se mai păstrează sub forma celor două fusuri caamelate recuperate, ce au aparținut vechiului pridvor demolat de Villacrosse în veacul trecut. ((Vezi referatul din 1 Iulie 1985 alăturat).

pct.3 Cercul central pentru hramul monumentului, propus de arhitect H. Delavrancea și executat prin dispoziția tov. arhitect Bircea Mihai, delegatul CCES fără nici o aprobare legală, a fost înălțat de către șeful de proiect întrucît nu era cuprins în proiectul de execuție predat șantierului la data de Iulie 1984. Imagine hramului cerută între timp de beneficiar, se propune a se realiza în cadrul unei nișe adîncite în axul arcaturii centrale de peste brîu.

1/ Vezi Arh. J. Dumitrescu - Capitelul din Țara Românească
pagini de veche artă românească, Vol. IV 1981, p. 133-134.

pet.4 Gaura ovală de peste intrare

Acest panou decorativ încadrat cu ciubuce deasupra intrării în pridvor nu datează din vremea lui Villacrosse ci aparține fostului pridvor Brâncovenesc demolat, după cum se constată din stampa lui Douquet, citată de arh. H. Delavrancea ca fiind un document respectând fidel monumentul reprezentat.

pet.5 Profilul dublu înconjurând biserica

Acest profil dublu se oprea la linia despărțind pronosul de pridvor, și era continuat în jurul acestuia de un ciubuc simplu după cum s-a dovedit în fațadele laterale în dreptul joncțiunii cu pridvorul prin urmele cărămizilor pe cant păstrate în zidărie și rase la fața zidului regisite în această zonă. Aceeași situație se găsește identică la Hurezu.

În concluzia acestor răspunsuri la criticile aduse proiectului, rog a se înșuși forumurile superioare că toate aceste critici nesfârșite, în cea mai mare parte nejustificate și datorate capriciilor unei persoane dilotante și fără pregătire în muncă, a restaurării, nu fac decât să întîrzie ritmul execuției și să periclitaze astfel respectarea termenelor atât de stricte fixate prin graficul de execuție pentru terminarea lucrării.

2. Observații asupra posibilității nerespectării a punctelor 2 și 3 din avizul CCBS nr.128 din 7 August 1984.

pet.2 Marcarea conturului zidurilor vechiului monument nu se va putea realiza întrucît nu s-au putut obține releveele necesare ale acestui contur din partea arheologilor Muzeului de Istorie a orașului București.

pet.3 Prin referatul din 1 Iulie 1985 înaintat beneficiarului de către proiectant, s-au arătat motivele care au dus la renunțarea la respectarea acestui punct, motive la care s-a adăugat graba impusă pentru terminarea lucrărilor de fațadă.

24 VII 1985

arhitect Stefan Balg

Stefan Balg

Referat privind restaurarea pridvorului bisericii

Sf. Gheorghe Nou din București

1. Prin Avizul CCES nr. 128 din 7 august 1984, s-a cerut la punctul 5, modificarea formei canelurilor prevăzută în proiect pentru fusurile coloanelor pridvorului, cu alte caneluri de tipul frînghiei răsucite, după modelul fusului adus de la muzeul din Urlați, înregistrat ca fiind provenit de la biserica Sf. Gheorghe. Întrucât există pe șantier două fusuri întregi autentice, recuperate din pridvorul făcut de Villacrosse după demolarea pridvorului Brâncovenesc, care mai păstrează pe o față adosată peretului canelurile originale;

- întrucât aceste două piese, cu canelurile lor în sensuri inverse, corespund întocmai ca forme și dimensiuni, cu vechiile coloane reprezentate în stampa lui Raffet;
- întrucât totodată mai există pe șantier un capitel care a suferit același tratament, fiind refolosit de Villacrosse în stil clasic, dar păstrînd în spate resturi din sculptura capitelului Brâncovenesc inițial;

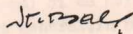
Considerăm ca atare că aceste piese recuperate chiar de pe locul lor, sînt în mod neîndoielnic piese autentice ale vechiului pridvor și trebuie luate ca model în refacerea canelurilor originale.

Fusul de coloană adus de la Urlați poate proveni de la vreun foisor din cuprinsul fostului han, dar în nici un caz nu de la biserică, ne avînd nici dimensiunile necesare, nici execuția îngrijită corespunzătoare unui asemenea pretențios monument.

2. Prin același aviz se cere la punctul 3 ca cele două trafoare autentice aflate la Urlați, care au servit ca model la refacerea celor opt trafoare necesare pentru restaurarea bisericii, să fie aduse și încorporate în fațadele restaurate, urmînd ca două din cele noi executate să fie restituite muzeului.
- Considerînd pericolul de deteriorare prin extragerea lor din locul unde se află acum zidite, și prin transportul lor la București;
 - considerînd deasemenea preceptele actuale care cer ca, prin Carta de la Veneția, piesele originale să fie adăpostite în muzee și înlocuite cu copii,
 - cerem ca această măsură să fie aplicată și în cazul de față, obținîndu-se astfel și realizarea economiei operației transporturilor.

Rugăm, în concluzie, ca să fie rediscutate aceste două puncte din aviz în cadrul unei gîdînte restrînse de specialiști, care să fie ținută la fața locului, într-un termen cît mai apropiat, ținînd seama de termenele fixate în graficul de execuție stabilit.

Șef proiect

arhitect Ștefan Balș

1.VII.1985

- 1)- Pentru ce privește traforurile originale aflate în muzeu la Urlați - este normal ca ele să rămână acolo. Potrivit recomandărilor date de specialiști - cartea de la Veneția - piesele originale este bine să fie înlocuite cu copii - iar originalele să se păstreze în muzeu. Așa s-a făcut cu cariatile de pe Acropola Atenei.
- 2)- Pentru coloanele de la pridvor - socotesc că modelele găsite în zidăria pridvorului (opt) din care două au în spate păstrate canelurile originale, este normal să fie luate drept model pentru coloanele de la pridvor.

ss/ prof.Gr.Ionescu

6 iulie 1985

- / -

- 1) În legătură cu traforurile originale păstrate la muzeul din Urlați, opiniez cu fermitate ca ele trebuie să rămână acolo unde sînt, iar la biserica Sf.Gheorghe să fie realizate copii. Așa s-a procedat la numeroase monumente incluziv la Hurez unde balustrada originală a fost depusă la muzeu, fiind înlocuită cu o copie.
- 2) Nici nu poate fi pusă în discuție la modul serios imitarea fuselor canelate în torsadă de la Urlați - factura lor grosieră și de slabă factură artistică demonstrează că nu potea proveni de la ctitoria Brâncovenească. Este mai mult decât firesc să se respecte modelele găsite în situ cu ocazia restaurării. Precizăm că pentru detaliile de execuție, șeful de proiect s-a consultat pe șantier cu membrii de specialitate din comisia patrimoniului cultural național (prof. Grăgore Ionescu, prof. Vasile Drăguț, dr.Răzvan Theodorescu) și că soluțiile adoptate se înscriseră în prevederile avizului general. În mod normal, potrivit legii pentru detaliile de execuție, șeful de proiect are autoritate deplină. Dealtfel, problema este de drept în competența șefului de proiect, prevederea din avizul 128 avînd un caracter special în afara uzanțelor și fără să fi fost consultați membrii Comisiei P.C.N.

ss/ V.Drăguț

25.VII.1985

pt. conf. dr. D. Băbuș